Лекція 1. Комунікація. Спілкування

Природа, компоненти і форми комунікації

- Будь-які стосунки людей з використанням мови мають багато спільних ознак, що дає змогу стверджувати про спілкування як універсальну категорію

Спілкування vs комунікація

- **Спілкування** — це сукупність зв'язків і взаємодій людей, суспільств, суб'єктів (класів, груп, особистостей), у яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками та результатами діяльності.
- Це комплексне поняття, що охоплює всі можливі типи процесів взаємозв'язку і взаємодії людей : **інформаційний** (обмін інформацією), **інтерактивний** (зв'язки і впливи учасників) і **перцептивний** (сприйняття органами чуттів)

Спілкування vs комунікація

- **Комунікація** — смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії, обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування

- Розглядається як обмін думками, даними, ідеями, тобто як специфічна форма взаємодії людей у процесі їхньої пізнавально-трудової діяльності.

2 підходи до визначення сутності комунікації

- **Механістичний** — комунікація сприймається як односкерований процес кодування і передавання інформації від адресанта до адресата

- **Діяльнісний** — комунікація розуміється як спільна діяльність усіх учасників (комунікантів), під час якої формується спільний (до певної межі) погляд на об'єкти і дії з ними

- Термін “***комунікація***” може вживатися як синонім терміна “***спілкування***” з метою наголошення на процесах соціальної взаємодії, що розглядаються в їхньому знаковому втіленні.

Мовленнєва діяльність

- Як і будь-яка інша діяльність має мотиви, мету, специфічні дії та операції. Водночас МД обслуговує всі види діяльності і є складовою кожного.

- Як спілкування із застосуванням засобів мовного коду є одним із виявів знакової діяльності людей і її основним видом, який логічно й генетично передує решті її видів.

Мовленнєве спілкування

- Це передусім соціальна взаємодія, оскільки в неї люди вступають не для того, щоб обмінятися інформацією, це завжди лише засіб для досягнення іншої, немовленнєвої мети, яка може і не усвідомлюватися комунікантами

Типології спілкування за різними критеріями

- **За участю/ неучастю мови**: вербальне або невербальне
- **За формою реалізації засобів мовного коду:** усне, письмове, друковане (виділене Празьким лінгвістичним гуртком у 20-3о-тих рр. ХХ ст.)
- **За темою:** політичне, наукове, побутове, релігійне (фідеїстичне), філософське, навчально-педагогічне, виховне тощо. Тема впливає та перебіг спілкування.
- **За метою:** ділове та розважальне

Типології спілкування за різними критеріями

- **За мірою офіційності**: офіційне (у формальних ситуаціях) та неофіційне
- **За мірою контрольованості**: формальне (регульовані і контрольовані ситуації, наприклад переговори) і неформальне (бесіда друзів)
- **За кількістю співрозмовників**: внутрішнє, міжособистісне (2), в межах малої групи (3-5), публічне (20 і більше). Види публічного спілкування : активний промовець і пасивна аудиторія; ієрархічні стосунки учасників спілкування; масова комунікація (більше 1000), міжнародна і міжкультурна

Типології спілкування за різними критеріями

- **За соціальними чинниками**: особистісно зорієнтоване і соціально зорієнтоване
- **За формою спілкування:** закрите (світська бесіда), відкрите (будь-які теми), змішане (викладач — студент, лікар — пацієнт і т.д.)
- **За свободою вибору партнера**: ініціативне та вимушене
- **За скерованістю стосовно адресанта, адресата і об'єкта комунікації**: активна гетерокомунікація (діалог), аутокомунікація (внутрішній діалог), пасивна псевдоадресація (суб'єкт має фіктивного адресата), псевдомовлення (суб'єкт є псевдомовцем в акті простих фізичних дій), псевдоспілкування (розмови з тваринами, рослинами, неживими об'єктами тощо)

Типології спілкування за різними критеріями

- **За тривалістю**: постійне, періодичне, короткотривале, довготривале
- **За урахуванням інтенцій мовця та інтерпретанти (пояснення):** *псевдоінформування* (подання відомої інформації як нової), *дезінформування* (інформація не відповідає дійсності), *параінформування* (асоціативні натяки), *метаінформування* (обман, мотивована брехня)

Елементарні компоненти комунікації

- Адресант
- Адресат
- Повідомлення (закодована інформація)
- Канал комунікації
- Інформаційний (комунікативний) шум — вибіркове сприйняття, семантичні перешкоди тощо.
- Фільтри — соціальні, психологічні та ін. обмеження на інформацію в процесі комунікації.
- Зворотній зв’язок (реакція адресанта)
- Контекст і ситуація

Засоби комунікації

- Це коди, тобто система відповідностей між формою і значенням повідомлення.
- Найважливіші засоби комунікації це :
  - засоби мовної системи,
  - паралінгвістичні засоби (жести, міміка, рухи, постава, відстань і т.д.)
  - компоненти інших семіотичних систем (схеми, графіки, малюнки, одяг, кольори, запахи тощо)